

TAHKİM DURUŞMALARININ ONLINE YAPILMASI: İSTAC VE ABU DABI TAHKİM MERKEZİ KURALLARI İNCELEMESİ

Arş. Gör. Ahmet DÜLGER*

Özet

Dünya Sağlık Örgütü tarafından dünyada birden çok ülkede yayılarak çok geniş bir alanda etkili olan bir salgın hastalık (pandemi) olarak ilan edilen Covid-19, uluslararası ticari ilişkilerin hukuki boyutlarında önemli etkiler ortaya çıkardı. Bu makalede, tahkim yoluyla çözümlenen davalar bakımından duruşmalarda çevrimiçi (online) yöntemlerin kullanımı konu edilmiştir. Uluslararası uyuşmazlıklarda tahkim duruşmalarının çevrimiçi yöntemlerle gerçekleştirilmesi bakımından İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları ile Abu Dabi Ticari Arabuluculuk ve Tahkim Merkezi (ADCCAC) Tahkim Kuralları mukayeseli olarak incelenecektir. ISTAC, çevrimiçi duruşma için getirdiği özel kuralları bulunduğu için, ADCCAC ise, özellikle Türk ve Orta Doğu tabiiyetindeki şirketlerin tahkim yargılamalarının gerçekleştirildiği bir merkez olması ve çevrimiçi duruşmalar için ayrı ve özel bir kural içermemesi nedeniyle makalemizde mukayeseli hukuktan örnekler olarak tercih edilmiştir.

ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarına göre hakem heyeti, taraflardan birinin talebi üzerine veya kendiliğinden telekonferans veya video konferans yöntemiyle çevrimiçi duruşma yapılmasına karar verebilir. ADCCAC Tahkim Kuralları ise çevrimiçi duruşma yapılmasına ilişkin özel hükümler içermemekle birlikte tarafların eşitliğine uygun olmak ve dava ve savunmalarını ortaya koymalarına imkan vermek şartıyla, duruşmaların gerçekleştirilme usulleri konusunda hakem heyetinin yetkili olduğunu belirtmiştir. Hakem heyetinin çevrimiçi duruşmaya karar vermesi durumunda duruşmanın teknik detayları, şekli, süresi, tarafların konuşma usulleri,

---

* İbn Haldun Üniversitesi Hukuk Fakültesi

belge ibrazı gibi konularda belirleme yapması gerekir. Bunu yaparken de tarafların hukuki dinlenilme hakkına uygun hareket edilmesi daha sonra kararın iptal edilmemesi için önem arz etmektedir.

ISTAC Tahkim Kurallarına göre yürütülen bir tahkim için uyuşmazlığın yerel veya yabancı unsurlu olmasına göre değişmek üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu veya Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun hükümleri de (lex loci arbitri) ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının uygulanmasında göz önünde bulundurulmalıdır. ADCCAC tahkiminde ise Abu Dabi Emirliğinin tahkim kanunları çevrimiçi duruşmanın yürütülmesinde uygulanan usullerin geçerliliği hakkında belirleyici olacaktır. Söz konusu kanunlar online duruşmaların yapılması ve hakem kararının iptali ve ırası konuları bakımından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ticari Tahkim, Çevrimiçi Duruşma, ISTAC, Mukayeseli Hukuk, Hukuki Dinlenilme Hakkı, Usul Hukuku, Uygulanacak Hukuk

Abstract

Legal aspects of international commercial relations are heavily effected by Covid-19 that is announced by World Health Organization as a pandemic which spread to many countries all around the world. This Paper is about the online hearing methods to be used in arbitration proceedings. Istanbul Arbitration Centre (ISTAC) Online Hearing Rules and Procedures and Abu Dhabi Commercial Conciliation and Arbitration Center (ADCCAC) Procedural Regulations of Arbitration are examined for comparative law purposes regarding conducting online hearings in international arbitration. ISTAC has been selected because it just announced a special procedural rules on online hearing. Even though ADCCAC does not have any special regulation on online hearing, ADCCAC, where Turkish and Middle Eastern companies resort their disputes to, has been selected for comparison.

Pursuant to ISTAC Online Hearing Rules and Procedures, arbitration panel can decide to conduct online hearing through video conference or

teleconference at the request of one party or where it deems appropriate. On the other hand, ADCCAC Procedural Regulations of Arbitration do not specifically mention online hearing methods while authorizes the arbitral panel to decide on the procedure of hearings subject to the compliance with equal footing and fair trial. Upon the decision of arbitral panel on online hearing, technical details including the form of communication, online application to be used, duration, sequence of party presentations, document submission must be also decided. Principle of compliance with the right to be heard his case must be strictly complied in order to avoid an annulled award at later stages.

Turkish Code of Civil Procedure or International Arbitration Code shall be taken into account at the arbitration conducted under ISTAC depending on whether the case is deemed as international or domestic in Turkey. Laws of Emirates of Abu Dhabi will be the determining laws of validity of arbitration conducted under the rules of ADCCAC. Such laws will be examined with regard to the enforceability and annulment of arbitral awards given pursuant to the online hearings.

Keywords: International Commercial Arbitration, Online Hearing, ISTAC, Comparative Law, Right to be Heard, Procedural Law, Applicable Law

GİRİŞ

Tüm dünyayı etkisi altına alan bir hastalık olan Covid-19'un, 2019 yılının son günlerinde Çin'de ortaya çıktığı bilinmekte olup ilerleyen günlerde farklı ülkelerde de görülmeye başlanmıştır.¹ Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihi itibarıyla küresel salgın olarak kabul edilen

1 31 Aralık 2019'da Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Çin Ülke Ofisi, Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde ilk vakaları bildirmiştir. Bu hastalık, 7 Ocak 2020'de daha önce insanlarda tespit edilmemiş yeni bir koronavirüs (2019-nCoV) olarak tanımlanmıştır. Daha sonra 2019-nCoV hastalığının adı COVID-19 olarak kabul edilmiştir, virüs SARS CoV'e yakın benzerliğinden dolayı SARS-CoV-2 olarak isimlendirilmiştir. Kaynak: https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/covid-19-rehberi/COVID-19_REHBERI_GENEL_BILGILER_EPIDEMIOLOJI_VE_TANI.pdf (Erişim Tarihi 30/06/2020).

Covid-19 hastalığına karşı devletler, uluslararası örgütler ve şirketler de önlemler almıştır.² Mahkemeler ve tahkim kurumları da söz konusu salgın süresince yargılama faaliyetlerinin yürütülmesi konusunda çeşitli tedbirleri yürürlüğe koymuştur.³

Tarafları ve tüm unsurları aynı ülke içinde olan yargılama işlerinde dahi sokağa çıkma kısıtlamaları, mahkemelerdeki duruşma ve diğer işlemlerin ertelenmiş olması ve hastalığın yayılma hızı nedeniyle tüm insanlara yönelik alınan sağlık tedbirleri nedenleriyle yargılama işlemleri ya ertelenmiş ya da çok sınırlı olarak gerçekleştirilebilmiştir. Yabancılık unsuru içeren ve birden fazla ülkeden unsurların olduğu yargılama işlerinde ise duruşmaların görülebilmesi daha da zorlaşmıştır. Ülkelerarası seyahat sınırlamaları, sağlık ve güvenlik tedbirleri tarafların, mahkeme veya hakem heyetlerinin, tanıkların fiziksel olarak bir araya gelmesini sınırlamış veya tamamen engellemiştir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan uluslararası tahkim yargılamaları açısından Covid-19 salgını nedeniyle kullanılması daha çok gündeme gelen online duruşma yöntemleri sayılan bu sınırlamalar karşısında yargılamaların devam edebilmesi için önemli bir araç haline gelmiştir.

Uluslararası tahkim duruşmalarının ertelenmesi, dosya üzerinden sadece yazılı olarak veya online duruşma ile duruşmaların yapılması Covid-19 salgını döneminde gündeme geldi. Birçok tahkim kurumu da bu krizin üstesinden kapsamlı bir işbirliği ile gelineceğini açıkladı ve kendi çözüm

2 DSÖ, COVID-19 salgını 30 Ocak'ta "uluslararası boyutta halk sağlığı acil durumu" olarak sınıflandırmış, ilk salgının başladığı Çin dışında 113 ülkede COVID-19 vakalarının görülmesi, virüsün yayılımı ve şiddeti nedeniyle 11 Mart'ta küresel salgın (pandemi) olarak tanımlamıştır. Kaynak: https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/covid-19-rehberi/COVID-19_REHBERI_GENEL_BILGILER_EPIDEMIOLOJI_VE_TANI.pdf (Erişim Tarihi 30/06/2020).

3 TC Hakimler ve Savcılar Kurulu önce 30/04/2020 tarihine kadar ilk derece adli ve idari yargı mercileri ile bölge adliye ve bölge idare mahkemelerine ait duruşma, müzakere ve keşiflerin 30/04/2020 (bu tarih dahil) tarihine kadar ertelenmesine karar vermiştir. Kaynak: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/uu.pdf> (Erişim Tarihi 30/06/2020). Daha sonra, alınan tedbirlerin 15/06/2020 tarihine kadar tekrar uzatılmasına karar verilmiştir. Kaynak: <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/GENEL%20KURUL%20KARARI-30-04-2020.pdf> (Erişim Tarihi 30/06/2020). BAE mahkemelerinde de COVID-19 nedeniyle duruşmalara ve belirli işlemlere ara verilmiştir. Kaynak: <https://www.bakermckenzie.com/en/insight/publications/2020/03/covid19-in-the-uae-courts-arbitration-centers> (Erişim Tarihi 30/06/2020).

yollarını da ortaya koydu.⁴ Daha önce de kullanılmakta olan bazı usul ve araçlar söz konusu salgın döneminde bu tahkim kurumlarınca daha da yaygın bir şekilde kabul edilmiştir.⁵ Ayrıca, Uluslararası Barolar Birliği (International Bar Association, “IBA”) ve Lahey Konferansı gibi organizasyonların yayınlamış olduğu özellikle delillerin çeşitli yöntemler kullanılarak toplanmasına ilişkin bağlayıcı olmayan (*soft law*)⁶ kural ve rehberler de

4 Milletlerarası Ticaret Odası (ICC), “COVID-19 Salgınının Etkilerinin Azaltılması Amacıyla Olası Önlemlere İlişkin ICC Rehberi” (ICC COVID-19 Rehberi) yayınlamıştır. Rehber, tahkimde gecikmelerin önlenmesi için online tahkim duruşmaları, terms of reference, electronic bundle, belge ve raporların sunulması gibi süreçler için ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Elektronik belge paylaşımları ve online duruşmalar için teknik şartlar, cyber protokol, checklist gibi düzenleme ve tavsiyeler sektör için önemli referans olacaktır. ICC Guidance Note on Possible Measures Aimed at Mitigating the Effects of the COVID-19 Pandemic <https://iccwbo.org/publication/icc-guidance-note-on-possible-measures-aimed-at-mitigating-the-effects-of-the-covid-19-pandemic/> (Erişim Tarihi 30/06/2020).

Birleşik Hakemler Kurumu (CIArb) da “Uzaktan Uyuşmazlık Çözüm Süreçlerine İlişkin Rehber”i yayınlamıştır. CIArb rehberinin amacı da ilgililerin fiziki olarak buluşmasının mümkün olmadığı durumlarda yargılama süreci için bir rehber olmaktır. Teknik şartlar, online duruşmalar için gizlilik, sanal odalar oluşturulması gibi düzenlemeler önemlidir. CIArb Guidance Note on Remote Dispute Resolution Proceedings <https://www.ciarb.org/media/8967/remote-hearings-guidance-note.pdf> (Erişim Tarihi 30/06/2020).

Kore Ticari Tahkim Divanı (KCAB) ile Seul Uluslararası Uyuşmazlık Çözüm Merkezi (SIDRC) işbirliği ile kaleme aldığı ve 2018’de kamuoyu ile paylaşılan “Uluslararası Tahkimde Video Konferansa İlişkin Seul Protokolü” de vardır. Uluslararası Tahkimde Video Konferansa İlişkin Seul Protokolü http://www.kcabinternational.or.kr/user/Board/comm_notice_view.do?BBS_NO=548&BD_NO=169&CURRENT_MENU_CODE=MENU0025&TOP_MENU_CODE=MENU0024 (Erişim Tarihi 30/06/2020).

5 Tahkimde bağlayıcı bir *lex fori*’nin olmaması nedeniyle hakem heyetinin usuli konularda tarafların anlaşmalarına ve *lex arbitri*’nin usuli emredici kurallarına uygun olmak şartıyla farklı tedbirleri almaları mümkündür. Hakem heyetleri durumun şartlarına göre süreleri, dilekçe-bilirkişi-tanık-tahkikat işlemlerinin usullerini değiştirip düzenleyebilir. Hakem heyetleri, ISTAC ve ICC’nin kabul ettiği gibi dava açma işlemlerini elektronik olarak yapabilir, ICC Tahkim Kurallarında olduğu gibi görev belgesinin elektronik olarak imzalanmasını kabul edebilir.

6 Uluslararası hukukta *soft law* kavramı, bağlayıcılığı bulunmayan hukuki metinleri ifade etmektedir. İlgili olduğu alandaki genel prensipleri ifade eden rehber, sözleşme, şablon veya usul ve esaslar olarak anlandırılan bu metinler hukuk seçimi, delillerin toplanması, ticari yeknesak kuralların bir araya getirilmesi gibi konularda hazırlanabilmektedir. Bu metinler Devletler Özel Hukuku Lahey Konferansı, Uluslararası Barolar Birliği, ICC gibi kuruluşlar tarafından uluslararası camiada kabul edilen genel kuralları oluşturabilmektedir. *Soft law* hk. ayrıca bkz. Yusuf Çalışkan, **Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, İstanbul 2014, s. 49; Gabrielle Ka-

online duruşmalar açısından önem arz etmektedir.⁷ Bu çalışmada, yukarıda sayılan duruşmaların söz konusu kriz dönemlerinde yürütülmesi için tercih edilebilecek seçeneklerden yalnızca online duruşma yöntemi incelenecek olup İstanbul Tahkim Merkezi (Istanbul Arbitration Centre, “ISTAC”) ve Abu Dabi Tahkim Merkezi (Abu Dhabi Commercial Conciliation and Arbitration Center, “ADCCAC”) kurallarına göre yürütülen tahkim yargılamalarında online duruşma yönteminin kullanılması hakkındaki kurallara ve usule uygulanacak hukuka ilişkin durumlar tespit edilecektir.

Detayları ilerleyen bölümlerde verilecek olan tahkim yargılaması açısından online duruşma veya çevrimiçi duruşmanın teknik olarak neyi ifade ettiğini belirtmek gerekmektedir. Online duruşma, tahkim yargılaması faaliyetinin diğer tüm usullerinin klasik manada anlaşılan tahkim usullerine göre yürütüldüğü ancak yalnızca duruşmaların tarafların, tanıkların, hakemlerin ve yargılamanın diğer unsurlarının fiziksel olarak bir araya gelmeden sanal bir duruşma odasında gerçekleştirilen duruşmayı ifade etmektedir. Telekonferans ve video konferans sistemiyle yapılan duruşmalar online duruşma ile aynı anlama gelmeyip yürütülmesi ve tabi olduğu kurallar bakımından farklı prensiplere sahiptir.⁸ Zira, online tahkim yargılaması da online duruşmadan ayrı bir usul olup yargılamanın tamamının online ortamda gerçekleştirilmesini ifade etmektedir.⁹ Vurgulamak gerekir ki, duruşmaların çeşitli internet tabanlı, doğrudan ve anlık olarak görüntülü

---

ufmann-Kohler, *Soft Law in International Arbitration: Codification and Normativity*, Journal of International Dispute Settlement, 2010, s.1-17.

7 IBA Delil Kuralları (IBA Rules on the Taking of Evidence in International Arbitration, 2010); Lahey Delil Anlaşmasına Göre Video-Link Kullanılması Hakkında Taslak Rehber (Hague Conference Draft Guide to Good Practice on the Use of Video-Links under the Evidence Convention-1970 on the Taking of Evidence Abroad in Civil or Commercial Matters)

8 Online duruşma’da herkes farklı yerden bağlanarak sanal bir duruşma salonu oluşturulur. Ancak video konferansta zaten mevcut bir duruşma salonu vardır ve orada katılımcılar varken yalnızca bazı kişiler uzaktan video konferans ile duruşma salonuna bağlanır.

9 Online Uyuşmazlık Çözümü’nde (Online Dispute Resolution, ODR) tüm işlemler sanal ortamda gerçekleştirilir. Arabuluculuk, sulh görüşmeleri, evrak sunulması işlemlerinin tamamı online iletişim imkanları kullanılarak gerçekleştirilir. Ancak online duruşmada, duruşma hariç diğer tüm işlemler sıradan tahkim yargılamasında olduğu gibi fiziksel olarak yapılmaktadır. Lexpera, Erişim Tarihi 30/06/2020.emin etmek şarttır. dde sebebiyet veren nispi bir iptal sebebi olduğurcich edilmektedir. uşma

ve sesli iletişime olanak sağlayan uygulamalarla gerçekleştirildiği online duruşmaların Covid-19 salgını gibi kriz zamanlarının haricinde de olağan olarak kullanılmaya başlanacağı ifade edilmektedir.¹⁰

Çalışmamızın ilk bölümünü ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları oluşturmakta olup burada yer alan kurallar tespit edildikten sonra Türkiye’de gerçekleşen tahkim yargılamaları bakımından 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (“HMK”) ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (“MTK”) uyarınca iptal davalarında özellik arz edebilecek durumlar incelenecektir. Yargıtay kararları çerçevesinde tahkim yargılamasında hukuki dinlenilme hakkı¹¹ temelinde yargılama usulünde online duruşmaların yeri olup olmadığı tartışması da incelenecektir. İkinci bölümde ise ADCCAC tahkim kuralları bağlamında online duruşma yapılıp yapılamayacağı tespit edilerek Birleşik Arap Emirlikleri (“BAE”) Tahkim Kanunu ve Medeni Yargılama Usulü kanunundaki düzenlemelere dikkat çekilecektir.¹² Son bölümde ise online duruşmaların yapılması için dikkat edilmesi gereken hususlar ile tahkim merkezlerinin online duruşmaların yürütülmesine ilişkin almasını gereken kolaylaştırıcı ve iptali önlemeye dönük bazı tedbirlere yer verilecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu makalede konu edilen ISTAC’ın seçilmesinin nedeni ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve

10 Online duruşmaların yalnızca olağanüstü hallerde kullanılacak bir yöntem olmadığı, aksine artık tahkim yargılamasındaki günlük uygulamanın bir parçası olacağı ifade edilmektedir. Yeni normal olarak da adlandırılan bu düşünce hakkında pek çok olumlu ve olumsuz değerlendirme vardır. Ayrıca bkz. <https://globalarbitrationreview.com/article/1222421/virtual-hearings-%E2%80%93-the-new-normal> (Erişim Tarihi 30/06/2020) ve http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2020/04/26/offline-or-online-virtual-hearings-or-odr/?doing_wp_cron=1594106996.1161999702453613281250 (Erişim Tarihi 30/06/2020).

11 Zira, tahkim kurumlarının yükümlülükleri COVID-19 salgını gibi farklı hallerde değişmemektedir. Hukuki dinlenilme hakkı, güvenli, hukuka uygun ve hızlı uyuşmazlık çözümünü gerçekleştirmek tahkimin hem kendi kurallarının hem de *lex arbitri*’lerinin gereğidir.

12 Birleşik Arap Emirlikleri, 7 farklı Emirliğin (eyalet benzeri küçük devletler denilebilir) bir arada olduğu federal bir devlettir. Bu Emirlikler şunlardır: Dubai, Abu Dabi, Acman, Füceyre, Resü’l-Hayme, Şarika ve Ummül-Kayveyn. Emirliklerin hukuk sistemi için ayrıca bkz. Bill Smith; Maria Mazzawi, **The Good, the (Not) bad and the Uncertain: The Impact of the UAE’s new Federal Arbitration Law**, International Journal of Arab Arbitration, s. 34, Wolters Kluwer, Kluwer Arbitration Online (Erişim Tarihi: 30/06/2020).

Esaslarının dünyada ilk kez online duruşmaya ilişkin usul ve esasları belirlemesi nedeniyle arz ettiği önemdir. Bunun yanında ADCCAC tahkim merkezinin konuya ilişkin özel kuralları bulunmaması ve Türk ve Ortadoğu tabiiyetindeki kişilerin tahkim için sıklıkla müracaat ettiği bir merkez olması mukayeseli hukuk çerçevesinde ADCCAC kurallarının inceleme yapılmak üzere seçilme sebebini oluşturmaktadır.

I. ISTAC ÇEVİRİMİÇİ DURUŞMA USUL VE ESASLARINA GÖRE ONLINE DURUŞMA

ISTAC, Covid-19 salgınının yoğun bir şekilde devam ettiği ve seyahat kısıtlamalarının uygulandığı bir dönemde Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarını yayınladı.¹³ Türkiye’de birçok mahkeme duruşmalarının ve süreli işlerin 13/03/2020’den 15/06/2020 tarihine kadar ertelendiği bir dönemde tahkim yargılamasındaki işlerin devam etmesi için online duruşma usulünün kullanılabilceğinin ortaya konulması ve bunun temel usul ve esaslarının belirlenmiş olması tahkimin özellikle ülkemizdeki gelişimi için önemli olmuştur.

Bu bölümde öncelikle ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının uygulanma şartları incelenecektir. Daha sonra burada yer alan düzenlemelerdeki usul ve imkanlar ayrıntılı olarak tespit edilecektir. Son olarak söz konusu kurallar bağlamında iptal davalarına konu olabilecek ilgili durumlar incelenecektir.

A. Uygulanma Şartları

ISTAC Tahkim Kuralları ve Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları, bir kurumsal tahkim merkezi olan ISTAC’ın tarafların kabul etmesi halinde uygulanacak olan kurallardır.¹⁴ Buna göre, ancak tarafların anlaşması halinde

13 ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları haberi için bkz. <https://istac.org.tr/istanbul-tahkim-merkezinden-dunyada-bir-ilk-istac-cevrimici-durusma-usul-ve-esaslari/> (Erişim Tarihi 30/06/2020). ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları için bkz. <https://istac.org.tr/uyusmazlik-cozumu/tahkim/istac-cevrimici-durusma-usul-ve-esaslari/> (Erişim Tarihi 30/06/2020).

14 Yapısal olarak uluslararası tahkim Ad Hoc Tahkim ve Kurumsal Tahkim olarak ayrılmaktadır. Kurumsal tahkim, belirli bir tahkim kurumunun kurallarına teb’an ve

tahkimin ISTAC kurallarına göre veya ISTAC'ın yönetiminde görülmesi mümkündür. Taraflar, uyuşmazlıklarının ISTAC Tahkim Kuralları uyarınca çözümlenmesini kararlaştırdıkları durumlarda, tahkime bu Kurallar uygulanır. Taraflar arasında yapılacak anlaşma aralarındaki asıl sözleşmenin içinde bir tahkim şartı olarak olabileceği gibi asıl sözleşmeden ayrı bir ISTAC tahkim sözleşmesi şeklinde de olabilir. Burada asıl incelenmesi gereken konu ISTAC Tahkim Kurallarına göre tahkimin yürütülmesini kabul eden tarafların tabi olduğu yargılamada online duruşma usulünün uygulanıp uygulanamayacağıdır.¹⁵ Online duruşma yapılacağı dava açılmadan önce ve dava açıldıktan sonra tarafların anlaşması veya hakem heyetinin kararına bağlı olarak söz konusu olabilir.

Dava açılmadan önce taraflar tahkim şartında veya ayrı olarak yapılacakları tahkim sözleşmesinde duruşmaların online olarak yapılacağını genel olarak kabul edebilecekleri gibi duruşmaların ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarına göre yapılacağını da kararlaştırabilirler. Bu durum online duruşma yapılması için en kesin çözüm olacaktır. Tarafların anlaşmasını geçersiz kılan bir durum olmadığı sürece tahkim duruşmalarının online yapılacağı konusunda herhangi bir tereddüt yaşanmayacaktır.

Davacı tahkim talebinde duruşmaların online yapılması talebinde bulunur ve davalı da bunu tahkim talebine cevabı ile kabul ederse tarafların anlaşması şartı gerçekleşmiş olur. Bu durumda da duruşmaların online olarak yapılması gerekecektir.

---

ilgili kurumun sekreteryasında yürütülen tahkimdir. Ad Hoc tahkim ise herhangi bir kurumsal tahkim merkezi kurallarına ve yönetimine göre yürütülmeyen diğer tahkimleri ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, İstanbul 2019, 7. Bası, s. 383.

15 Tahkimde hakem heyetinin bağlı olduğu bir *lex fori* olmadığı için online duruşma gibi bazı konuların hangi vasıflandırma kurallarına göre vasıflandırılacağı belirsizdir. Burada genel uygulama hakemlerin yargılama yaptıkları ülkenin veya dava ile en sıkı irtibatlı ülke hukukuna göre vasıflandırmanın yapılmasıdır. ISTAC kurallarına göre icra edilen bir yargılamada Türk hukukunun vasıflandırması kabul edilecek olursa online duruşma ile ilgili konular usuli konular olarak kabul edilecektir. Vasıflandırma hk. Ayrıca bkz. Cemal Şanlı, Emre Esen, İnci Ataman-Figanmeşe, **Milletlerarası Özel Hukuk**, İstanbul 2019, 7. Bası, s.354, 646.

ISTAC Tahkim Kurallarının 7. maddesinin 6. fıkrasına göre tahkim talebi ve gerekli başvuru harcının ISTAC Sekreteryası tarafından alındığı tarihte dava açılmış sayılır. Tarafların tahkim sözleşmesi ile online duruşma yapılmasını kabul etmediği durumlarda da davanın açılmasından sonra online duruşma yapılacağına taraflarca veya hakem heyetince kararlaştırılması mümkündür. Yalnızca bu şekilde bir karar alınırsa online duruşma yapılması mümkün olacaktır. Zira, tahkim yargılamasının ISTAC Tahkim Kurallarına teb'an icra edileceğinin kararlaştırılmış olmasının ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının uygulanması sonucunu kendiliğinden doğurup doğurmayacağı konusu belirsizdir. Bunun nedeni Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının ISTAC Tahkim Kurallarının bir eki mahiyetinde olmamasıdır. Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları ile Tahkim Kuralları birbirinden ayrı iki farklı metin olarak ISTAC tarafından yayınlanmıştır.

ISTAC Tahkim Kurallarının 2. maddesinin 4. fıkrasına göre “bu Kurallar, Ek'leriyle birlikte ayrılmaz bir bütün teşkil eder”. Ancak Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının bu Kuralların eki olduğu belirtilmediği gibi Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının, aksi kararlaştırılmadıkça, ISTAC Tahkim Kurallarına teb'an yürütülen tahkim yargılamalarında uygulanacağına dair bir hüküm de bulunmamaktadır. Örneğin, ISTAC Seri Tahkim Kurallarının Tahkim Kurallarının ayrılmaz bir parçası olduğu ve taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça belli şartların varlığı halinde otomatik olarak uygulanacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde ISTAC Acil Durum Hakemi Kuralları da tarafların aksi yöndeki anlaşması hariç olmak üzere hakem heyetleri tarafından uygulanacağını açıkça belirtmiştir.

ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının uygulanması için 1. maddeye göre ISTAC kurallarına göre yürütülen bir tahkim davasının olması gerekmektedir. Ancak herhangi bir başka tahkim merkezi kurallarına veya ad hoc olarak belirlenen kurallara göre yürütülen yargılamada ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarına göre online duruşma yapılması imkanı söz konusu tahkim merkezi kurallarına veya ad hoc tahkim kurallarına göre tespit edilmelidir. Kuralların 2. maddesi taraflardan birinin talebi üzerine veya tek hakem veya hakem kurulunun uygun görmesi durumunda online duruşma yapılabileceğini belirtmiştir.

ISTAC Tahkim Kuralları ile Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları arasında birbirlerine herhangi bir atıf olmadığı, Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının Tahkim Kurallarının eki de olmadığı için ISTAC Tahkim Kurallarına göre yürütülen bir tahkim yargılamasında online duruşma yapılabilmesi için yalnızca tarafların anlaşması veya hakem kurulunun kararı ile bu kuralların uygulanması mümkün olacaktır.

Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının 2. maddesinde “taraflardan birinin talebi üzerine” duruşmaların online yapılabileceğinin belirtilmiş olması tarafların tek taraflı irade beyanlarıyla online duruşma yapılacağına anlaşılmasını gerektirir. Zira tahkim tarafların birlikte iradelerine yani anlaşmalarına önem veren tarafların birlikte karar vererek yargılamanın usulü hakkında düzenlemeler yapabildikleri bir yargılama usulüdür.¹⁶ Tahkim yargılamasında duruşmanın şekli de tarafların tasarrufunda olan konulardır. Öyle ki, taraflar hakem heyetinin duruşma yapmadan da uyuşmazlığı çözmesi konusunda anlaşabilirler.¹⁷ Ayrıca ISTAC Tahkim Kurallarının 22. maddesinde “bu kurallarda hüküm bulunmayan hallerde taraflarca kararlaştırılan kurallar uygulanır” denilerek de tek taraflı irade beyanı değil tarafların anlaşması halinde bu anlaşmanın uygulanacağı belirtilmiştir. ISTAC Tahkim Kurallarında online duruşma ile ilgili bir hüküm bulunmadığı göz önüne alındığında ancak tarafların anlaşması halinde online duruşma yapılabileceği ortaya çıkmaktadır.

Hakem heyetinin yargılamanın yürütülmesinde yetkili olduğu ve gerekli kararları alabileceği doktrinde ve hakem kararlarında kabul edilmektedir.¹⁸ ISTAC Tahkim Kurallarının 30(4). maddesinde de bu durum hakem kurulunun duruşmaların yürütülmesinde tüm yetkiye sahip olduğunun belirtilmesi şeklinde tekrarlanmıştır. Ancak tarafların irade serbestisinin çok önemli olduğu ve yargılamanın yürütülmesinde belirleyici olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle hakem heyeti tahkim prosedürünün

16 Tahkim, tarafların iradesine dayanan özel bir yargılama usulüdür. Özellikle uluslararası ticaretin ihtiyaç ve niteliğine, tarafların beklentilerine daha uygun olduğu için tahkim tercih edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şanlı, a.g.e, s. 321.

17 Ziya Akıncı, *Milletlerarası Tahkim*, İstanbul 2016, 4. Baskı, s. 215.

18 Gary Born, *International Arbitration: Law and Practice*, Kluwer Law International 2012, s. 9.

yerine getirilmesinde taraf anlaşmaları ile sıkı sıkıya bağlıdır.¹⁹ Bu durum hakemlerin yetkilerini taraflar arasındaki anlaşmadan almalarından kaynaklanmaktadır.²⁰ Tarafların online duruşma konusunda anlaşmalarına göre hareket edilmesi hakem kararının yabancı bir ülkede Yabancı Tahkim Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında Sözleşmeye (“New York Sözleşmesi”) göre tenfizi durumunda da öneme sahip olacaktır. New York Sözleşmesinin V/1-d maddesi uyarınca hakem kararının tenfiz edilebilmesi için uygulanan tahkim prosedürünün tarafların anlaşmasına uygun olması gerekmektedir, aksi takdirde tenfizin reddedilmesi tehlikesi doğacaktır. Dolayısıyla hakem heyetleri online duruşmanın yapılması konusunda da tarafların anlaşmalarını beklemleri tahkimin doğasına uygundur.

Tarafların online duruşma yapılması konusunda herhangi bir anlaşması olmasa dahi hakem heyetinin kendi usuli yetkilerine dayanarak online duruşma yapıp yapmamaya karar vereceğinin kabulü tahkimin niteliğine uygun düşecektir. Hakem heyeti tarafların anlaşmasının yokluğunda veya tarafların anlaşmasının aksine olarak online duruşma yapmaya karar verirken tenfiz edilebilirlik, iptal edilme gibi durumları öngörerek hareket etmesi yerinde olacaktır. Tahkim merkezinin kuralları ve tahkim yeri devletinin usul kuralları bu değerlendirmeyi yaparken dikkate alınmalıdır. ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları 2. maddesinde “tek Hakem veya Hakem Kurulunun uygun görmesi durumunda” da tarafların anlaşması olmasına rağmen online duruşma yapma yetkisini hakem heyetine vermiştir. Ayrıca ISTAC Tahkim Kurallarının 30. Maddesi de “tek Hakem veya Hakem Kurulu, duruşmaların yürütülmesinde tüm yetkiye sahip” olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, hakem heyeti Anayasada, kanunlarda ve ISTAC Tahkim Kurallarında da ifadesini bulan adil yargılanma hakkı prensiplerine uygun davranmak koşuluyla online duruşma yapıp yapmamaya karar verme yetkisine sahiptir.

---

19 Şanlı, a.g.e., s. 490.

20 a.e.

B. UYGULANMA YÖNTEMİ

ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının 1. maddesine göre “katılımcıların fiziksel olarak bir araya gelmeden telekonferans veya video konferans yöntemi ile” gerçekleştirilen duruşma çevrimiçi duruşmadır. Buna göre tahkim yargılamasının taraflar, taraf vekilleri, bilirkişi, tanık, hakem heyeti, sekreter, tercüman gibi unsurlarının herhangi bir fiziksel birlik-telik içinde olmaması online duruşmanın ön şartıdır. Ancak, taraflar ile vekillerinin veya ilgili taraf tanıklarının birlikte bir odada bulunarak da online duruşmaya katılabilmesinin mümkün olması bu unsurların aralarındaki sıkı ilişkinin gereğidir. Ancak hakem heyetinin fiziksel olarak aynı ortamda bulunması durumunda online duruşma değil diğer unsurların duruşmaya online katılımı söz konusu olacaktır.²¹ Zira online duruşmada tüm unsurların sanal olarak bir ortamda bir araya gelmiş olması gerekmektedir.

Bahsettiğimiz sanal olarak bir araya gelme tahkim yerinin belirlenmesi konusunda önem arz edebilir. Zira duruşmalar çoğunlukla tahkim yerinde gerçekleştirilir. Peki duruşmanın online olarak yapılması durumunda taraflar arasında veya hakem heyetince kararlaştırılan tahkim yeri bu online duruşma nedeniyle değiştirilmiş olacak mıdır?

ISTAC Tahkim Kurallarının 23. maddesine göre taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim yeri İstanbul’dur ve hakem heyeti duruşmaların başka yerde yapılmasına karar verebilir.²² Online duruşma yapıldığında katılımcıların fiziksel olarak birlikte buldukları bir yer bulunmadığı için hakemlerin her birinin katıldığı yer, tarafların ve vekillerinin her birinin katıldığı yer, merkezin bulunduğu yer, video veya telekonferans sisteminin bulunduğu yerin online duruşmanın yapıldığı ve tahkim yeri olduğu düşünülebilir. Özellikle *lex arbitri* olması ve iptal davası bakımından taşıdığı önem sebebiyle tahkim yerinin belirlenmesi tahkim yargılaması için önem arz etmektedir. Ancak belirtmek gerekir ki, online duruşma yapıldığı durumlarda dahi taraflarca veya hakem heyetince önceden kararlaştırılmış

21 Online duruşma ile uzaktan katılım arasındaki farklar hakkında bkz. dipnot 8.

22 Hakem heyetinin davanın niteliklerine göre ve usul ekonomisini de gözetererek toplan-tılarını veya duruşmaları tahkim yerinden başka bir yerde yapabilir. Aynı yönde bkz. Akıncı, a.g.e., s. 217.

olan tahkim yerinin değiştirilmiş sayılmasının tahkim yargılamasının sıhhati açısından bir gereği yoktur. Tahkim yeri önceden belirlenmiş yer olarak kalmaya devam etmekte, online duruşma nedeniyle bu yerde herhangi bir değişiklik veya tartışma yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları uyarınca telekonferans ve video konferans yöntemiyle duruşmaların yapılması temel alınmıştır. Ancak Kuralların 1. maddesine göre bu yöntemlerden farklı veya bu yöntemlere ek usul ve araçlar da hakem heyeti tarafından kararlaştırılabilir. Anlık olarak internet üzerinden görüntü ve ses iletimine izin veren programlar kullanılabileceği gibi blockchain veya başka bir altyapı ile de duruşmaların gerçekleştirilmesi mümkün olabilir. Duruşmanın teknik altyapısı olarak ifade edebileceğimiz bu hususlar Kuralların 3. maddesinde de belirtildiği üzere hakem heyeti tarafından belirlenecektir. Buna göre online duruşma için kullanılacak yazılımı ve katılımcıların bu yazılıma erişim imkanını hakem heyeti katılımcılara bildirecektir. Teknik olarak karşılaşılabilecek problemleri ise, ISTAC Sekreteryası çözerek hakem heyetinin online duruşmayı gerçekleştirmesini sağlayacaktır. Duruşmanın teknik altyapısıyla sıkı ilişkili olan bir husus olan belgelerin sunulması da belirlenmiş olan bu yazılım üzerinden gerçekleştirilebilir. Kuralların 6. maddesine göre hakem heyetinin izniyle belgeleri elektronik olarak sunmak mümkün. Belge sunulmasının online duruşmanın gerçekleştirildiği yazılım veya başka bir yazılım ile yapılacağını belirlemesini de hakem heyeti yapacaktır. Delillerin duruşma esnasında sunulması veya katılımcılara konuşma notu dağıtılması, konuşmacının görsel sunumunu paylaşması da bu yolla yapılabilir.

Tahkim yargılamasının gizliliğine riayet edilmesi için duruşmaya katılacak kişilerin de belirli olması ve belirlenen kişilerden başkasının duruşma esnasında bulunmaması gerekmektedir. Bunun yönetimi online duruşma sırasında da önem arz etmektedir. Kameranın açısında bulunmasa dahi duruşma esnasında hakem heyetince kabul edilmeyen kişilerin iletişime şahit olması Kuralların 4. maddesine ve tahkimin gizliliği prensibine aykırı olacaktır. Ayrıca, katılımcıların duruşma esnasında iddia ve savunmaları ile beyanlarını anlaşılır bir şekilde sunabilmeleri de hakem heyetinin yönetimi yetkisi dahilindedir. Kuralların 5. Maddesine göre ses ve görüntü iletiminde

sorun yaşanmaması için konuşmak isteyen katılımcının hakem heyetinden izin alması gerekmektedir. Konuşabilmek için izin isteyen katılımcıya izin verilip verilmemesi, konuşma süreleri konusunda tarafların eşitliği ve adil yargılanma hakkını zedeleyecek uygulamalardan kaçınılmalıdır.

Tahkim duruşması sırasında tanık ve bilirkişinin dinlenmesi ile bunların sorgulanmaları tarafların iddia ve savunmalarının desteklenmesi ve hakem heyetinin karar verebilmesi için çok önemlidir. Tanık ve bilirkişinin beyanları sırasında kullandıkları ifadeler kadar çapraz sorguda ve hakemlerin sorgulamalarında cevap verirken gösterdikleri jest ve mimikler de hakem heyetinin kanaat oluşturmasında öneme sahiptir. Bu nedenle online duruşma esnasında da tanık ve bilirkişilerin düzgün bir şekilde izlenebiliyor olması gerekmektedir. ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının 8. maddesinde de bu ihtiyaca yönelik olarak ayrıntılı bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre tanık ve bilirkişi görüntülü olarak duruşmaya katılmalı ve yüzü açıkça kamera tarafından görünebilir olmalıdır. Tanığın veya bilirkişinin yalnızca ses ile online duruşmaya katılamayacağı bu şekilde belirlenmiş olmaktadır. Ayrıca, tanığın veya bilirkişinin yanında herhangi bir belge bulunup bulunamayacağına ve kendisine diğer katılımcılar tarafından bir belge gösterilip gösterilemeyeceğine de hakem heyetinin karar vermesi gerekir. Tanığın ve bilirkişinin bildiklerini ve düşüncesini başka bir etki ve yardım olmadan ifade edebilmesinin sağlanmasını amaçlayan bu maddenin uygulanmasında hakem heyeti gerekli tedbirleri alabilir.

Duruşma esnasında tercüman kullanılması da mümkün olmakla birlikte tercümanın da önceden hakem heyetine bildirilerek duruşmaya ne zaman, hangi katılımcının tercümesi için kullanılacağına bildirilmesi gerekmektedir. Kuralların 9. maddesine göre tercümanın tercümanlığını yaptığı kişinin yanında bulunması veya duruşmaya uzaktan da katılabilmesi mümkündür.

Duruşmanın idaresinden sorumlu olan hakem heyeti online duruşmanın sesli veya görüntülü olarak kaydedilip kaydedilmeyeceğine de karar verecektir. Hakem heyetinin kararı haricinde ise duruşmanın herhangi bir şekilde görüntü veya ses kaydı olarak kaydedilmesi 10. madde uyarınca yasaklanmıştır.

Online duruşmanın gerçekleştirilmesi açısından bir başka önemli husus ise hukuki dinlenilme hakkının sağlanmasıdır. Kuralların 7. maddesinde belirtilen hukuki dinlenilme hakkı, online duruşmanın her aşamasında ve her taraf için geçerlidir. Duruşmanın gizliliğinin sağlanması, yetkisiz kişilerin duruşma esnasında hazır bulunmaması ve tarafların iddia ve savunmalarını ortaya koymadan haksız bir şekilde engellenmemiş olması hukuki dinlenilme hakkının boyutlarındandır. Duruşma esnasında bir tarafın mikrofonun kesilmesi, internet bağlantısındaki sorun nedeniyle bir tanığın beyanlarının düzgün olarak anlaşılabilmesi, bir tarafın ilgisinin online duruşma salonuna alınmadan bekleme salonunda bekletilmesi hukuki dinlenilme hakkı ihlali iddialarını ortaya çıkarabilir. Bu konuda bir ihlalin söz konusu olmaması için hakem heyeti gerekli tedbirleri alacağı gibi hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğine kanaat getirmesi halinde gerekçesini belirterek duruşmayı istediği zaman sonlandırabilir.

C. LEX ARBITRI AÇISINDAN ONLINE DURUŞMA

Tahkim yeri Türkiye’de olan ve MTK anlamında yabancılık unsuru içermeyen tahkim yargılamalarında HMK, yargılamanın usulü açısından emredici hükümlerine riayet edilmesi gereken *lex arbitri*’dir (statü kanunu).²³ Buna göre ISTAC Tahkim Kurallarına göre yürütülen tahkim yargılamalarında HMK tüm yargılama kuralları ve esasları bakımından riayet edilmesi gereken aksi halde hakem kararının iptaline sebep olabilecek kurallar koymuştur.

Online duruşmanın yapılması yargılama usulünün belirlenmesi ile ilgili olduğu için HMK madde 424’teki kuralın, ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları açısından da uygulanması söz konusudur. Buna göre taraflar HMK’daki emredici hükümlere riayet etmek şartıyla ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarını seçebilirler. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmasa dahi hakem veya hakem kurulu ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının uygulanacağını kararlaştırabilir. Önceki bölümde sayılan çeşitli

23 Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan, Hülya Taş Korkmaz, **Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku**, İstanbul 2020 (Dinamik Kitap), s. 2604 vd.

yöntemlerle ve farklı zamanlarda tarafların online duruşma için kuralları kabul etmesi veya hakem heyeti tarafından halin şartlarına göre online duruşma yapmayı kararlaştırması mümkündür. Örneğin seyahat kısıtlamalarının olduğu, sağlık nedeniyle katılımcıların bir araya gelmesinin istenmeyeceği durumlarda hakem veya hakem kurulu duruşmaların online yapılacağını HMK'ya da uygun olarak kararlaştırabilir.

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus HMK'daki hükümlerin ve tarafların anlaşmalarının uygulanması sırasında hukuki dinlenme hakkının ihlal edilmemesidir. HMK madde 423'te tarafların hukuki dinlenme hakkının kullanılmasını gerektiği tarafların eşitliği prensibi ile birlikte düzenlenmiştir. Buna göre tahkim yargılamasında tüm taraflar eşit hak ve yetkiye sahiptir. Tarafların herhangi bir şekilde hukuki dinlenme hakkına zarar verecek anlaşma ve hakem kararları ile tarafların eşit işlem ve muameleye tabi tutulmadığı uygulamalar HMK'ya aykırılık teşkil edecektir. Online duruşma açısından tarafların teknik imkanlardan aynı ölçüde faydalandırılması, iddia ve savunmalarını sunmaları önünde, varsa, benzer kısıtlamaların söz konusu olması HMK'ya aykırı bir yargılama olmaması için gereklidir.

Online duruşmanın yapılmış kabul edileceği yerin tahkim yeri üzerindeki etkisiyle ilgili yukarıda yaptığımız açıklamalar HMK açısından tahkim yerinin belirlenmesinde de geçerlidir. HMK madde 425 uyarınca tarafların bir anlaşması yoksa hakem veya hakem kurulu olayın özelliklerine göre tahkim yerini belirler. Online duruşma yapıldığı durumda olayın özellikleri tahkim yeri olarak belirlenmiş olan yerden başka bir yerde duruşmaların yapıldığının kabul edilmesi nedeniyle artık o yerin tahkim yeri olması gerektiğini ortaya çıkarıyorsa hakem veya hakem kurulu böyle bir belirleme yapabilir. Ayrıca, HMK madde 429 uyarınca hakem veya hakem kurulu duruşma yapılması veya dosya üzerinden inceleme yapılmasına da karar verebilir. Online duruşma yargılamanın dosya üzerinden yürütülmesi demek değildir. Online duruşmada da fiziksel birliktelik halindeki duruşmanın tüm usuli özellikleri mevcuttur. Bu nedenle hakem heyeti de bu maddeye uygun olarak keşif, bilirkişi, tanık dinleme gibi tüm işlemlerin şeklini, süresini ve zamanını uygun bir süre önce taraflara bildirmek zorundadır.

Online duruşmanın yürütülmesi açısından dikkat edilmesi gereken bir başka husus ise, hakem kararının iptal davasına konu olursa duruşma açısından iptal sebeplerinin söz konusu olabilmesidir. HMK madde 439/2(e) uyarınca, online duruşma esnasında usul açısından tarafların anlaşmasına veya anlaşma yoksa HMK'ya aykırılık yapılmışsa ve bu durum kararın esasına etkili olmuşsa hakem kararları iptal edilebilir.²⁴ Tarafların online duruşma yapılacağını kararlaştırmış olmalarına rağmen hakem heyetinin fiziksel olarak birlikte olunarak duruşma yapması tarafların anlaşmasına aykırılık teşkil edecektir. Online duruşma için kullanılan teknik altyapının tarafların anlaşmasına aykırı olması halinde de söz konusu iptal sebebi gerçekleşmiş olacaktır.

Aynı maddenin (f) fıkrasında bir başka iptal sebebi olarak tarafların eşitliği ilkesi ve hukuki dinlenilme hakkına riayet edilmemesi kanun koyucu tarafından kabul edilmiştir. Tarafların iddia ve savunmalarını ortaya koymaları için kendilerine verilen süre, ispat vasıtaları ve bilirkişi ve tanıklarının online duruşma esnasında ortaya koyabilmeleri önem arz etmektedir. Anayasanın 36. maddesinde de ifade edilen hukuki dinlenilme hakkı tarafların hukuki durumlarını ispat edebilmeleri ve duruşmada gereği gibi temsil edilebilmeleri için gereklidir.²⁵ İnternet kesintisi, online duruşma yazılımının donması gibi problemler nedeniyle tarafların eşitliği ilkesine ve hukuki dinlenilme hakkına zarar verici işlemler yapılmamalıdır.²⁶ Aynı şekilde, tarafların duruşma esnasında elektronik olarak belge sunabilmesinin sağlanması da hukuki dinlenilme hakkının bir gereğidir.²⁷ Aksi takdirde bu madde

24 Bu sebebe dayanarak iptal davası açan tarafın usul hükmünün ihlalinin yanı sıra eğer bu ihlal olmasaydı verilecek hakem kararının doğru olacağını da ispat etmesinin gerektiği, bu sebeple de mutlak bir iptal sebebi olmadığı, hakem kararının iptaline sebebiyet veren nispi bir iptal sebebi olduğu belirtilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Pekcanitez, Özekes, Akkan, Taş Korkmaz, a.g.e., s. 2759 vd.

25 Hukuki dinlenilme hakkı Anayasa'nın 36. Maddesinde de düzenlenmiş olup iki tarafın da karar için önemli olan vakıalar hakkında iddia ve savunmalarını ifade edebilmeleri, kendilerini temsil ettirebilmeleri, davalarını ispat için dilekçeler verebilmeleri, duruşmalara katılabilmelerini ifade etmektedir. Ayrıca bkz. Pekcanitez, Özekes, Akkan, Taş Korkmaz, a.g.e., s. 2764, 2765.

26 Hakemlerin, tarafların eşitliği ilkesi uyarınca, taraflara iddia ve savunmalarını ileri sürmeleri için iddia ve savunmalarını ortaya koyabilmeleri için uygun bir şekilde fırsat vermeleri gerekmektedir.

27 Özellikle, bir tarafın hakem heyetine sunduğu belge ve delillerin bilerek ve kötü niyetle dikkate alınmamış olmasının şeklen hakkın yerine getirilmemesi olduğu ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

uyarınca iptal sebebi oluşmuş olacaktır. Hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğinin iddia edildiği hakem heyeti kararının iptali davasında, Yargıtay “yapılan yargılama ve çözüm üretiminde tarafların iddia ve savunmalarını sunmaları konusunda her bir tarafa eşit olanak ve süre tanınması” gerektiğini belirtmiştir.²⁸ *Tüm yargılama aşamalarında olduğu gibi online duruşma esnasında da tarafsızlığın korunması ve tarafsızlık şüphesini uyandıracak işlemler yapılmamalıdır. Ancak, bilirkişi incelemesi yaptırılmasından vazgeçilerek karar verilmesinin her zaman tarafların eşitliği ilkesinin ve hukuki dinlenilme hakkının ihlali teşkil etmeyeceği de Yargıtay tarafından vurgulanmaktadır. Online duruşma esnasında bilirkişi deliline başvurmanın engellenmesinin yargılamanın yürütülmesi açısından herhangi olumsuz bir sonuç doğurmayacak olması, tarafların iddia ve savunmaları için gereken imkanın zaten sağlanmış olması durumunda iptal sebebi doğuran bir ihlalden bahsedilemeyecektir.*

Tahkim yeri Türkiye’de olan ve 4686 sayılı MTK madde 2 anlamında yabancılık unsuru içeren veya tarafların ya da hakem heyetinin MTK’nın uygulanmasını kararlaştırdığı uyuşmazlıklar hakkında MTK *lex arbitri* olarak uygulanacaktır. HMK’nın emredici hükümleri bakımından yaptığımız açıklamalar MTK’ya teb’an icra edilen tahkimler için de geçerlidir. MTK madde 8 uyarınca taraflar yargılama kuralları olarak ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarını seçebilirler. MTK’da online duruşma yapılmasını engelleyen bir emredici hüküm bulunmamaktadır.

Tarafların anlaşmaları saklı kalmak kaydıyla, hakem heyeti online duruşma yapılması halinde MTK madde 11(A)’ya göre duruşmada bilirkişi, tanık, belge gibi delillerin sunulması ile katılımcıların duruşmadaki konuşma süreleri ile duruşmanın yürütülmesine ilişkin kuralları belirleyecektir. MTK’nın emredici nitelikteki madde 8(B)’de yer alan tarafların eşitliği hakkındaki hükmü her zaman geçerli olacaktır. Buna göre online duruşmada tarafların iddia ve savunmalarını ileri sürme haklarını zedeleyecek işlemler yapılamayacaktır. Hukuki dinlenilme hakkına aykırı olarak katılımcıların internet bağlantısının kestirilmesi, görüntü veya sesinin kapatılması MTK’ya tabi tahkimde de usuli bir ihlal teşkil edecektir.

Bkz. Pekcanitez, Özkes, Akkan, Taş Korkmaz, a.g.e., s. 2768 vd.

28 Yargıtay Kararı - 15. HD., E. 2019/1062 K. 2019/2725 T. 12.6.2019 Lexpera, Erişim Tarihi 30/06/2020.

Hakem kararlarının iptali davasını düzenleyen 15. maddeye göre ise “(f) tahkim yargılamasının, usul açısından tarafların anlaşmalarına veya bu yönde bir anlaşma bulunmaması halinde, bu Kanun hükümlerine uygun olarak yürütülmemesi ve bu durumun kararın esasına etkili olması” ile “(g) tarafların eşitliği ilkesinin gözetilmemesi” hallerinde hakem kararının iptali söz konusu olabilir. Burada sayılan ihlalin hakem kararının iptaline sebep olabilmesi için kararın esasını etkileyecek derecede ciddi bir ihlal olması gerekir. Bir tarafın dayandığı keşif delilinin ve karşı tarafın ticari defterlerinin hakem heyeti tarafından incelenmemesi uyuşmazlığın şartlarına göre eşit davranma ilkesinin ihlali olarak kabul edilebilir.²⁹ Buna karşılık, söz konusu ihlalin tarafların hukuki dinlenilme hakkına riayet konusunda basit bir ihlal oluşturması ve online duruşmada iddia ve savunmaların sunulmasını etkilememesi durumlarında hakem kararının iptali söz konusu olmayacaktır. Ancak, tarafın iddia ve savunma hakkını kullanmasını engelleyecek şekilde duruşma esnasında kendisine söz verilmemesi, iddia ve savunmalarının dinlenmemesi gibi bir usulsüzlük veya noksanlık ya da online duruşma esnasında delillerin sunulmasıyla ilgili usule aykırılıklar MTK anlamında tarafların eşitliği veya hukuki dinlenilme hakkının ihlali olarak kabul edilmelidir.³⁰

II. ADCCAC TAHKİM KURALLARINA GÖRE ONLINE DURUŞMA

Tahkim yargılamasında online duruşmaların yapılabilmesi için tahkim merkezlerinin online duruşma kuralları koymasına gerek yoktur. Herhangi bir tahkim merkezi kurallarına göre icra edilmeyen *ad hoc* tahkimde dahi duruşmaların online yapılması mümkündür. Bunun nasıl mümkün olduğu

29 Ankara 4.ATM E.2007/192 K.2007/309 ve 25.07.2007 T. Kararında taraflardan birinin delil olarak dayandığı keşif delilinin ve karşı taraf defterlerinin incelenmemesini eşit davranma ilkesinin ihlali olarak kabul edilmiş ve hakem kararı MTK m.15/1/g’ye istinaden iptal edilmiştir. Karar yayınlanmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şanlı, a.g.e., s. 375.

30 Ceyda Süral, **Hakem Kararlarının İcrası ve İptal Davası**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan, s. 1399 vd. <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2015/09/CEYDA-S%c3%9cRAL.pdf> (Erişim Tarihi 30/06/2020).

incelemek için seçtiğimiz ADCCAC'de de herhangi bir online duruşma kuralı bulunmamaktadır. Ancak, Türk tabiiyetindeki şirketlerin de yoğun olarak davacı veya davalı olarak buldukları ADCCAC'deki online duruşma uygulamasının incelenmesi hem doktrine hem de pratikteki uygulayıcılar için faydalı olacaktır. Ayrıca, BAE Tahkim Kanununda elektronik iletişim vasıtalarının düzenlenmiş olması da online duruşma açısından incelenmeye değer bir konudur.³¹

A. UYGULANMA ŞARTLARI

Bir kurumsal tahkim merkezi olarak Abu Dabi Tahkim Merkezi tahkim yargılamasının gerçekleştirilmesi için taraflarca yetkilendirilebilir, yargılamanın Abu Dabi Tahkim Merkezi Tahkim Kurallarına göre gerçekleştirileceği kabul edilebilir. Taraflar asıl sözleşmeleri içindeki bir tahkim şartı şeklinde veya ayrı bir tahkim sözleşmesi şeklinde bu anlaşmayı yapabilir.

Tahkim sözleşmesinde duruşmaların online ortamda yapılabileceği kararlaştırılmışsa bu anlaşmanın hakem heyeti tarafından uygulanması mümkündür. Taraflar detaylı olarak online duruşmanın nasıl yapılacağı belirleyebileceği gibi yalnızca online duruşma olacağını belirtmekle de yetinebilir. Taraflar arasındaki tahkim anlaşmasında bu yönde bir hüküm olmasa dahi davacı tahkim talebinde online duruşma ister ve davalı da bunu tahkim talebine cevabı ile kabul ederse yine tarafların bu konudaki anlaşması gerçekleşmiş olacaktır.

ADCCAC Tahkim Kurallarının 5(5). maddesine göre tahkim talebinin Merkez tarafından kaydedildiği tarihte dava açılmış sayılır. Bu tarihten sonra online duruşma yapılacağı kabul edilmesi mümkündür.

---

31 3 Mayıs 2018 tarihli 6 sayılı Federal Tahkim Kanunu BAE'de tahkim olanaklarının geliştirilmesi, modern iletişim imkanlarıyla tahkim yargılaması yapılmasını amaçlayarak yenilikçi bir takım hükümler getirmiştir. Modern teknolojilerin kullanılması Yeni Tahkim Kanunu olarak adlandırılan bu kanunun önemli yeniliklerinden olmuştur. Bu Kanun hakkında ayrıca bkz. Alain N. Farhad, **The United Arab Emirates' New Arbitration Legislation: A Giant Leap Forward?**, Journal of International Arbitration (Scherer (ed.); Aug 2019), s. 523 vd, Wolters Kluwer, Kluwer Arbitration Online (Erişim Tarihi: 30/06/2020).

ADCCAC Tahkim Kurallarının 15. maddesine göre taraflar anlaşarak yargılamanın usulünü belirleyebilirler.³² Ayrıca, hakem heyeti, tarafların anlaşması olmasa dahi yargılamada geçerli usuli kuralları belirlemesi yetkisine sahiptir. Yargılamada geçerli usul kurallarının kapsamına online duruşma yapılması da dahildir. Örneğin, salgın bir hastalık nedeniyle ülkelerarası seyahatin mümkün olmaması veya davada gecikmelerin önlenmesi için taraflar duruşmalarını online yapılmasını seçebilirler. Hakem heyeti, Kuralların 14. maddesine göre online duruşmanın gerçekleştirilmesinde hukuki dinlenme hakkına riayet etmek kaydıyla yönetim hakkına sahiptir.³³

B. UYGULANMA YÖNTEMİ

ADCCAC Tahkim Kurallarında online duruşma hakkında özel kurallar bulunmadığı için bu konudaki taraf anlaşmasının veya hakem heyeti kararı büyük öneme sahiptir. Online duruşmanın katılımcılarının sisteme katılması, sunumlarını yaparken dikkat edilecek hususlar, belgelerin elektronik olarak sunulması gibi birçok yönü hakkında ayrıntılı bir anlaşma veya kararın varlığı gereklidir. Taraflar veya hakem heyetince yapılacak düzenlemeler BAE'nin 2018 tarih ve 6 sayılı Federal Tahkim Kanunu'ndaki emredici hükümlere uygun olduğu sürece geçerli olacaktır.

Genel olarak Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu ("UNCITRAL") Model Tahkim Kanunu temel alınarak oluşturulmuş olan Tahkim Kanunu modern iletişim imkanlarının tahkimde kullanılması imkanlarını da içerecek şekilde çeşitli farklılıklara da sahiptir. Örneğin, hakem kararının elektronik imza ile imzalanabileceği, duruşma ve hakem toplantılarının elektronik iletişim vasıtalarıyla uzaktan

32 ADCCAC Tahkim Kuralları Madde 15: "Tahkim usulüne, tarafların anlaştığı usul kuralları uygulanır. Böyle bir anlaşma yoksa, bu Kurallarda bulunan hükümler uygulanır. Bu Kurallarda da hüküm bulunmayan hallerde, Hakem Heyeti uygulanacak usuli kuralları belirler."

33 ADCCAC Tahkim Kuralları Madde 14: "Tarafların anlaşması ve bu Kurallardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, Hakem Heyeti uygulanacak kurallara karar verme konusunda takdir hakkına sahiptir, uygun gördüğü usulü benimseyebilir. Ancak, taraflara eşit muamele edilmesi ve her bir tarafın davasını sunması için tam imkan verilmiş olması gerekir."

yapılabileceği kanunda öngörülmüştür. Bunun dışında, Tahkim Kanununda birkaç istisna dışında usuli konularda emredici kuralların olmadığını da belirtmek gerekmektedir.³⁴ Bu sayede, 23. maddesinde de belirtildiği üzere Tahkim Kanunu, taraflara usuli konulara uygulanacak hukuku seçme konusunda özgürlük tanımıştır.

Tahkim yargılamasının yapıldığı yer de ADCCAC Tahkim Kuralları uyarınca taraflarca seçilebilir. Aksi kararlaştırılmadıkça bu yer Abu Dabi olacaktır. Tahkim Kurallarının 17. maddesi ADCCAC Merkez Komitesi'ne tahkim yargılamasının özelliklerine göre tahkim yeri olarak farklı bir yerin kabul edilmesi imkanını vermiştir.³⁵ *Lex arbitrinin* belirlenmesi ve iptal davasının açılması konularında önemli olabilecek olan bu yer online duruşmanın yapılması nedeniyle özellik arz edebilir. Hakemlerin her birinin katıldığı yer, tarafların ve vekillerinin her birinin katıldığı yer, merkezin bulunduğu yer, video veya telekonferans sisteminin bulunduğu yer online duruşmanın gerçekleştiği yer olarak düşünülebilir.

BAE Tahkim Kanununun tahkim yerini düzenleyen 28. maddesi de benzer hususları tekrar etmekle birlikte online duruşma için bir hüküm içermektedir. Buna göre hakem heyeti, aksi kararlaştırılmadıkça, modern iletişim yöntemlerini kullanarak veya elektronik teknoloji vasıtalarından faydalanarak tahkim duruşmalarını gerçekleştirebilir. Bu madde de göstermektedir ki duruşmaların online olarak yapılması BAE Tahkim Kanununa uygun olacaktır. Elektronik teknoloji vasıtalarının kullanılabilmesinin belirtilmiş olması internet, blockchain veya farklı bir uzaktan ses ve görüntü aktarımı şeklindeki yöntemle duruşmaların yapılabilmesine olanak sağlamaktadır.

34 Bu istisnalardan biri BAE Federal Medeni Usul Kanunu Madde 211'de yer almaktadır. Bu maddeye göre mahkemede tanıklık edebilmek için yemin etmek şarttır.

35 ADCCAC Tahkim Kuralları Madde 17: "Taraflar farklı bir yer kararlaştırmadılarsa, tahkim yeri Abu Dabi'dir. Merkez Komitesi tahkim yargılamasının özelliklerine göre farklı bir yer kararlaştırabilir. Hakem Heyeti taraflarla görüşükten sonra bazı duruşmaları, toplantıları uygun gördüğü başka bir yerde de yapabilir. Tahkim yargılamasının durumuna göre değerlendirme yapılacaktır. Hakem kararı da bu belirlenen yerde verilmiş olacaktır."

BAE Tahkim Kanununun 33. maddesine göre tahkim duruşmaları, tarafların fiziken bir arada bulunması gerekli olmaksızın modern iletişim yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilebilir.³⁶ Bu sayede online duruşma yapılması *lex arbitri* açısından da mümkündür.³⁷ Tahkim Kurallarının 24. maddesine göre online duruşma yapılıp yapılmayacağına ilişkin karar hakkında teknik detayları, katılımcıların duruşma esnasında uymaları gereken kuralları hakem heyeti önceden taraflara bildirmek zorundadır.³⁸ Kullanılacak olan online yazılım, katılım yöntemi ile tüm teknik detayların önceden belli olması gerekmektedir. Buna rağmen taraflardan birinin online duruşmaya mazeretsiz katılmaması halinde hakem heyeti duruşmaya devam edebilir.

Aynı madde uyarınca online duruşmanın gizli olması gerekir. Bu durum tahkimin tercih edilme nedenlerinden biri olan tarafların özellikle ticari sırlarının korunması şeklindeki temel prensibe de uygundur.³⁹ Ancak, ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarının aksine gizliliğin nasıl ve kim tarafından sağlanacağı ayrıca belirtilmemiştir.⁴⁰ Bu durumda katılımcıların yanında kimlerin olabileceğinin, bilirkişi, tanık gibi diğer katılımcıların herhangi

36 Milletlerarası tahkimde bazı durumlarda dosyaya sunulan belge ve bilgilerin duruşma yapılmadan uyuşmazlığın çözümünü sağlamaya elverişli olduğu hk. bkz. Akıncı, a.g.e., s. 215.

37 Tahkim Kanununda belirtilen elektronik iletişim araçlarıyla duruşmanın gerçekleştirilebileceği ifadesi video konferans ve tele konferans yöntemlerini kapsamakla birlikte bunlarla sınırlı değildir. Aynı yönde bkz. Anne K. Hoffmann, **The New Arbitration Law of the United Arab Emirates – Two Steps Forward?**, SchiedsVZ - German Arbitration Journal (Risse, Pickrahn and Mazza (eds); Jun 2019), s.128, Wolters Kluwer, Kluwer Arbitration Online (Erişim Tarihi: 30/06/2020).

38 ADCCAC Tahkim Kuralları Madde 24: “Duruşma yapmaya karar verilirse, Hakem Heyeti bunu önceden taraflara bildirir. Taraflardan biri mazeretsiz olarak katılmazsa, yargılamaya devam edilebilir. Aksi yazılı olarak kararlaştırılmadıkça, duruşmalar gizlidir. Hakem heyeti duruşmaların gerçekleştirilmesi için gerekli tüm tedbirleri alır.”

39 BAE’de gerçekleştirilen tahkim yargılamalarında yargılamanın gizliliğinin sağlanmasının önemi hem mahkeme kararları hem de doktrin tarafından ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Omar M.H. Aljazy, **Confidentiality vs Enforcement: The Treatment of Arbitral Awards by National Courts in Arab States**, Liber Amicorum Samir Saleh: Reflections on Dispute Resolution with Particular Emphasis on the Arab World (Ziadé (ed.); Ekim 2019), s.8 vd, Wolters Kluwer, Kluwer Arbitration Online (Erişim Tarihi: 30/06/2020).

40 Tahkim yargılamasının gizliliği temel ilkelerden biridir ve tahkim duruşmalarının, devlet yargısı duruşmalarının aksine, herkese açık olması gibi bir zorunluluk yoktur. Ayrıca bkz. Akıncı, a.g.e., s. 216.

bir belge veya başka bir kişiden yardım alıp alamayacağını da usuli bir karar ile belirlenmesi gerekir. Ancak belirtmek gerekir ki Kuralların 33. maddesine göre taraflar, aksi kararlaştırılmadıkça, online duruşmadaki görüşmelerin, belgelerin ve tüm işlemlerin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Bu nedenle duruşmaların taraflarca hakem heyetinin kararı olmadan kayda alınması mümkün olmayacaktır. Ayrıca, tarafların gizlilik yükümlülüğü nedeniyle, duruşmalarda sunulan tüm belgelerin, tanık ve bilirkişi ifadelerinin, tüm kayıt ve işlemlerin gizliliği de online duruşma esnasında da geçerlidir.

Tahkim Kanunu ise duruşmadaki gizlilik yükümlülüklerine ilişkin birkaç ilave husus daha getirmiştir.⁴¹ Tahkim Kanunu'nun 33. maddesine göre tüm duruşmalar aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça video kamera ile kaydedilecektir. Bu madde ile online duruşmada kullanılan yazılım üzerinden ses ve görüntü kaydının yapılması zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, gerçekleştirilen her duruşma Hakem Heyeti tarafından kaydedilip yazılı tutanak olarak taraflara verilmek zorundadır.

C. İPTAL VE TENFİZ DAVALARINDA KARŞILAŞILABİLECEK SORUNLAR

Online duruşma yapılması hakkında kararlaştırılan usule veya *lex arbitri* olarak BAE Usul Kanunundaki emredici hükümlere aykırılık hakem kararının iptali sonucunu doğurabilir. ADCCAC Tahkim Kurallarınının 26. maddesinde usule aykırı bir işleme karşı itiraz edilmemesi durumu düzenlenmiştir. Buna göre taraflardan biri online duruşma hakkında usule

41 BAE Federal Tahkim Kanunu Madde 33:

“1. Tüm duruşmalar aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça video kamera ile kaydedilecektir.

2. Aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, Hakem Heyeti duruşma yapıp yapmamaya, duruşmaların yazılı olarak dosya üzerinden yapılıp yapılmayacağına karar verir.

3. Duruşmalar, tarafların fiziken bir arada bulunması gerekli olmaksızın modern iletişim yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilebilir.

4. Hakem heyeti duruşmaların nasıl ve ne zaman yapılacağı ile ilgili taraflara yeterli bir süre önceden bildirimde bulunmak zorundadır.

(...)

6. Gerçekleştirilen her duruşma Hakem Heyeti tarafından kaydedilip yazılı tutanak olarak Taraflara verilmek zorundadır.”

aykırılık varsa makul bir süre içinde itiraz etmeli, yoksa söz konusu usule aykırılık kabul edilmiş sayılır. Buradaki ihlalin *lex arbitrinin* emredici hükümlerine değil hakem heyetinin kararları ve tarafların anlaşması hakkındaki usuli hükümlere ilişkin olduğunu belirtmek gerekir.

Hukuki dinlenilme hakkı tahkim yargılamasının yürütülmesinde her zaman etkili bir prensiptir. Tarafların delillerini sunma imkanından mahrum bırakılması hem iptal davasında hem de New York Sözleşmesine göre tenfiz reddi sebebi oluşturabilir. Zira savunma haklarının ihlal edilmesi her iki düzenleme açısından da iptal sebebi olarak düzenlenmiştir.

Tahkim Kanununun 26. maddesi uyarınca tahkim yargılamasının taraflarına eşit muamele yapılmalı ve her bir tarafa kendi iddia ve savunmalarını sunabilmek için tam imkan sağlanmış olmalı. Online duruşma talebinin değerlendirilmesinden duruşmanın sonuna kadar söz konusu eşit muamele ilkesinin muhafaza edilmesi gerekmektedir. Tarafların mikrofonunun kesilmesi, duruşma sonrasında yazıya çevrilen online duruşmada bir tarafın tüm iddia ve savunmalarının yer almaması veya bir tarafın diğer taraf tanığına internet bağlantısının zayıflığı nedeniyle soru sormaması gibi durumlar eşitliği zedeleyebilir. Tahkim Kanununun 54. maddesi ise tarafın kendi iddia ve savunmasını ortaya koymasının engellendiği durumlarda hakem kararının iptal edilebileceğini düzenlemiştir. Ayrıca online duruşmanın tarafların anlaşmasındaki usul kurallarına uygun olmadan yürütülmesi de iptal sebebi olarak kabul edilmiştir.

Hukuki dinlenilme hakkı ve tarafların eşitliğinin online duruşmada korunması ADCCAC Tahkim Kurallarına teb'an icra edilmiş olan hakem kararının başka bir ülkede New York Sözleşmesine göre tenfizi aşamasında da önemli olacaktır.⁴² New York Sözleşmesinin V/1-b maddesine göre karar davalının savunma haklarına riayet edilerek verilmemiş ise hakem kararının tenfizin reddedilebilir. Taraflara online duruşma usulünün detaylarının bildirilmemiş olması söz konusu tenfizi ret sebebini ortaya çıkarabilir.⁴³

42 BAE, 1958 tarihli Yabancı Tahkim Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında New York Sözleşmesi'ne taraf bir ülkedir.

43 Yargıtay 11 HD E.2001/6144 K.2001/9045 T.19.11.2001 tarihli kararına konu olayda yargılama süreci davalı tarafa faks ve posta yolu ile tebliğ edilmiştir. Yargıtay

Ayrıca, V/1-d maddesine göre tahkim prosedürü taraflar arasındaki anlaşma hükümlerine, anlaşmada hüküm yoksa tahkim prosedürünün cereyan ettiği ülke hukukuna, uygun olmadığında da tenfiz reddedilmesi söz konusu olabilir.

SONUÇ

Özellikle Covid-19 salgını döneminde yargılama işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için bir seçenek olarak uygulanmaya başlanan online duruşma şimdiden normal zamanlarda dahi kullanılabilir hale gelmeye başlanmıştır. Tahkim katılımcılarının seyahat süresinde kaybettikleri zaman ve paranın azaltılması konusunda online duruşma önemli kazançlar vaat etmektedir. Ancak vurgulamak gerekir ki online duruşma, fiziksel olarak bir araya gelen duruşmanın bir tekrarı olmamalıdır. Bunun yerine tahkimin hız ve etkililik özelliklerini öne çıkaracak yeni yöntemlerin söz konusu edilmesi yerinde olacaktır. Örneğin, uzun saatler süren duruşmaların, günlerce devam eden tanık ve bilirkişi dinlemelerin yerindediği sorgulanmalıdır. Bunun yerine elektronik iletişimin sağladığı hız imkanından faydalanarak tahkimin niteliğinden ödün vermeden yargılama faaliyetini gerçekleştirmek mümkündür.

Online duruşmanın sağladığı avantajların artırılması ve tahkim yargılamasının usule uygun yürütülebilmesini sağlamak için alınması gereken bazı tedbirler vardır. ISTAC Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esasları bu alandaki önemli bir yeniliği oluşturmuştur. Türkiye’de tahkimin gelişmesi için bir adım olan söz konusu kuralların sürekli yenilenerek geliştirilmesi gerekmektedir. Katılımcıların hukuki dinlenme hakkının korunması için yapılan düzenlemelere riayet edilmesi geçerli ve icra edilebilir hakem kararlarının varlığı için gereklidir. ADCCAC tarafından online duruşma özelinde getirilmiş ayrı kurallar olmamakla birlikte BAE Tahkim Kanununun elektronik iletişim vasıtalarına verdiği önem nedeniyle online duruşmaların

---

verdiği kararda buradaki tebligatların mahkemelerde öngörülen tebligat kurallarına yapılmasına gerek olmadığını, tahkim prosedürünün tebliğ edildiğini gösteren mevcut kanıtların aksi davalı tarafça kanıtlanamadığı için davacının tenfiz isteminin kabulünün gerektiğini belirtmiştir. Lexpera, Erişim Tarihi 30/06/2020.

ADCCAC bünyesindeki tahkim davalarında da kullanılması mümkündür. Burada da dikkat edilmesi gereken husus online duruşmanın yürütülmesinde katılımcıların hukuki dinlenilme haklarına riayet edilmesidir.

Belirttiğimiz gerekliliklerin yerine getirilmesi için özellikle tahkim merkezleri rehber veya tavsiye niteliğinde şablon kararlar oluşturabilir. IBA Uluslararası Tahkimde Delillerin Toplanması Hakkında Kurallar veya Prag Kuralları gibi ihtiyari kuralların online duruşmalar hakkında da varlığı online duruşmalara olan güveni ve uygulama isteğini de artıracaktır. Bunun için öncelikle, Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce, ICC) rehberinde olduğu gibi bir protokol (*Cyber protocol*) yapılması veya görev belgesinde online duruşma hakkındaki veri güvenliği, gizliliğin korunması, elektronik iletişim ve elektronik arşiv (*electronic bundle*) paylaşımı gibi unsurların düzenlenmesi yerinde olacaktır. Ayrıca, özellikle ISTAC'ın Çevrimiçi Duruşma Usul ve Esaslarına işlerlik kazandırabilmek için bir kontrol listesi (*checklist*) hazırlanarak online duruşma yeri, zaman dilimleri, konuşmaların yazıya geçirilmesi, duruşmaların başlangıç ve bitiş tarihleri gibi detayların belirlenmesi yerinde olacaktır. tarafların dayandıkları delillerin online kopyalarının tutulduğu bir elektronik arşiv de online duruşma esnasındaki referansların takibi için faydalı olacaktır. Ayrıca, farklı tahkim merkezleri kendi ülkelerindeki tahkim taraflarının başka ülkelerdeki tahkim merkezlerindeki yargılamalar için kendi elektronik sistemlerini kullanmalarına müsaade edebilir. ICC'nin yaptığı gibi farklı tahkim merkezleri arasında işbirliği protokolleri yapılabilir ki farklı tahkim merkezleri arasında bu şekilde anlaşma yapılabilir. Son olarak, online duruşma için öncülük yapmış olan ISTAC tarafından online duruşmanın yürütüleceği çevrimiçi bir sistemin oluşturulması işlevselliğin artırılması için gereklidir.

KAYNAKÇA

Akıncı, Ziya: *Milletlerarası Tahkim*, İstanbul 2016, 4. Baskı.

Aljazy, Omar M.H.: *Confidentiality vs Enforcement: The Treatment of Arbitral Awards by National Courts in Arab States*, Liber Amicorum Samir Saleh: Reflections on Dispute Resolution with Particular Emphasis on the Arab World (Ziadé (ed.); Ekim 2019).

Born, Gary: *International Arbitration: Law and Practice*, Kluwer Law International 2012.

Çalışkan, Yusuf: *Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri*, Beta Yayınları, İstanbul 2014.

Farhad, Alain N.: *The United Arab Emirates' New Arbitration Legislation: A Giant Leap Forward?*, Journal of International Arbitration (Scherer (ed.); Ağustos 2019).

Hoffmann, Anne K.: *The New Arbitration Law of the United Arab Emirates – Two Steps Forward?*, SchiedsVZ - German Arbitration Journal (Risse, Pickrahn and Mazza (eds); Jun 2019).

Kaufmann-Kohler, Gabrielle: *Soft Law in International Arbitration: Codification and Normativity*, Journal of International Dispute Settlement 2010.

Pekcanitez, Hakan; Özekes, Muhammet; Akkan, Mine; Taş Korkmaz, Hülya: *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku*, İstanbul 2020 (Dinamik Kitap).

Smith, Bill; Mazzawi, Maria: *The Good, the (Not) bad and the Uncertain: The Impact of the UAE's new Federal Arbitration Law*, International Journal of Arab Arbitration.

Süral, Ceyda: *Hakem Kararlarının İcrası ve İptal Davası*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan.

Şanlı, Cemal: *Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları*, İstanbul 2019, 7. Baskı.

Şanlı, Cemal; Esen, Emre; Ataman-Figanmeşe, İnci: *Milletlerarası Özel Hukuk*, İstanbul 2019, 7. Baskı.

